TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURASI HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISH DEPARTAMENT

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI TO‘PLAMI

FUQAROLAR PLASTIK KARTALARI KIBRXAVFSIZLIGINI TA’MINLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH” (MY CARD MOBIL ILOVASI)

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

Elektron nashr. 329 sahifa.
2026-yil, fevral.

Bosh muharrir:
Mo‘minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Nasimov Rashid

Muharrir:
Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih:
Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner:
Egamberdiyev Elyor

Tahrir hay’ati:

1. Mo‘minov Bahodir (hay'at raisi)
2. Rashid Nasimov (hay'at raisi o‘rinbosari)
3. Marat Raxmatullayev (O‘zbekiston)
4. Muxammadjon Musaev (O‘zbekiston)
5. O‘tkir Xamdamov (O‘zbekiston)
6. Ali Xikmet (AQSh)
7. Dmitriy Rodionov (Rossiya)
8. Dilnoza Muhammadieva (O‘zbekiston)
9. Gayrat Ishanxodjaev (O‘zbekiston)
10. Nodir Rahimov (O‘zbekiston)
11. Akmal Abdusalomov (J. Koreya)
12. Xamza Eshankulov (O‘zbekiston)
13. Iles Xujayarov (O‘zbekiston)
14. Mexriddin Raximov (O‘zbekiston)
15. Murodjon Sultanov (O‘zbekiston)
16. Bekmurodov Ulug‘bek (O‘zbekiston)
17. Alisher Qobilov (O‘zbekiston)
18. Iroda Abdullaeva (O‘zbekiston)
19. Burova Ekaterina (Rossiya)
20. Xodiyeva Gulmira (O‘zbekiston)
21. Sultonboyeva Munira (O‘zbekiston)

Jamoatchilik kengashi:

1. Gul Tokdemir (Turkiya)
2. Umid Axmedov (Daniya)
3. Marko Porta (Italiya)
4. Xristo Beloev (Bolgariya)
5. Muxriddin Muhitdinov (J.Koreya)
6. Boshtyan Brumen (Sloveniya)
7. Bibigul Koshoeva (Qirg‘iziston)
8. Olga Dzyabenko (Ispaniya)
9. Stefani Estlund (Lyuksemburg)
10. Sanjar Iskandavor (O‘zbekiston)
11. Aydos Sarsembayev (Qirg‘iziston)
12. Svetomir Vasilev (Bolgariya)
13. Pap Solt (Vengriya)

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MOLIYA SOHASINING INNOVATSION RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 7
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Mamadyarovna Go'zal Norboyevna

MOLIYAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI CHEKKA HUDUDLARDA IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI 13
Eshov Mansur Po'latovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURA HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISH DEPARTAMENTI FAOLIYATI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI. 20
Babadjanov Atxam Axmadjanovich

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ 26
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич

IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA XIZMATINING FISKAL FAOLIYATIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI 32
Farxodov Farrux Furqatovich, Toshpo'lotova E'zoza Latifjonovna

SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI QISQARTIRISH YO'LLARI 38
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich

IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA TO'LOVLARINI UNDIRISHNI RAQAMLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 43
Pardayev To'lqin Nasirovich

QARZ MUNOSABATLARINI RAQAMLASHTIRISH: IQTISODIY VA HUQUQIY MUNOSABATLARDAGI AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI 47
Quramboev Jamshid Rashid o'g'li

EVALUATING THE EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN USING A MULTIPLE LINEAR REGRESSION MODEL 50
Rakhimberdiev Kuvonchbek Bakhtiyorovich

TASHQI SAVDO OPERATSIYALARIDA DEBITOR QARZDORLIKLARNI BOSHQARISHNING RAQAMLI MODELI VA RISK-MONITORING TIZIMI 56
Tashmuxamedov Dilmurod Mirabzalovich

WAYS TO REDUCE THE RISK OF DIGITAL ATTACKS IN BANKING AND GOVERNMENT FINANCIAL SYSTEMS 62
M.N. Umarova

MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH KICHIK BIZNES IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASH OMILI SIFATIDA 69
Abduxakimov Eldor Djaloliddinovich

TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY MASALALARI 76
Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich

MAHALLIY GILAM ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKDA TAHDIDLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI 81
Arziyeva Sevinch Shomurot qizi

TASHQI SAVDODA XATARLARNI KAMAYTIRISHDA SAVDONI MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH 85
Babadjanov Shuhrat Atxamovich

KORXONALAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING KONTSEPTUAL VA METODOLOGIK ASOSLARI 92
Jamoliddinov Jobirbek Bohodir o'g'li

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI 97
Karimov Alibek Valiyevich

KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH OMILLARI NOMUTANOSIBLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH VA UNI BARTARAF ETISH MEXANIZMI 102
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ С ПОМОЩЬЮ SWOT-АНАЛИЗА 108
Набиев Бехзод Шавкатович

TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH HAMDA QO'LLAB-QUVVATLASHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI 114
Tashmuxamedova Yayra Atxamovna, Teshayev Sayimbek

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 120
Toxirova Mushtariybegim Yashnarjon qizi

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH STRATEGIYASI 124
Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Umarova Nargiza Xoldarovna

РАЗРАБОТКА ЭФФЕКТИВНОЙ СТРАТЕГИИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 134
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич

KIMYO SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 141
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li

MAMLAKAT QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI 147
Umarova Nargiza Xoldarovna

YENGIL SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 154
Sadriddinova Nigora

RAQAMLI MOLIYAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI TUMANLAR O'RTASIDAGI IJTIMOIY FARQNI KAMAYTIRISH MODELI 162
Xakimov Ziyodulla Ahmadovich, Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o'g'li

O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI 170
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li

YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH: O'ZBEKISTON BOJXONA ORGANLARI TAJRIBASI 176
Makkamov Z.X., Soatov S.S.

RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI XALQARO SAVDODA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 182
Muxtorov Boburmirzo Bahodir o'g'li

RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI VA ELEKTRON HISOB-KITOBLARNING YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARI 188
Norsafarov Bunyodshoh Muhiddinzoda

PROSPECTIVE INDICATORS FOR MANAGING THE LEGALIZATION OF THE INFORMAL SECTOR AND INFORMAL EMPLOYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 192
Qoraboyev Nuriddin Pardaboy o'g'li

YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISHDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO'RSATILAYOTGAN BANK XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING RAQAMLI YO'NALISHLARI 196
To'patillayeva Gulnoza Sirojiddin qizi

BIG DATA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA SOLIQ RISKLARINI ANIQLASH VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH IMKONIYATLARI 201
Yakubova Nargiza Tursunbayevna, Maxmudov Jasurbek Ulug'bek o'g'li

SOLIQLAR YOKI BOSHQA MAJBURIY TO'LOVLARNI TO'LASHDAN BO'YIN TOVLASH JINOYATI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI 208
Axmedov Zafar Bozorboyevich

DAVLATLARNING IQTISODIY JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDAGI XALQARO HAMKORLIGI: XALQARO TASHKILOTLAR, FATF STANDARTLARI VA AMALIY MEXANIZMLAR 213
Tashmuxamedova Yayra Atxamovna

IQTISODIY JINOYATLARNI ANIQLASH VA ULARGA QARSHI KURASHISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING O'RNI 221
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, Tursunov Bobir Ortiqmirzayevich, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 226
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARINING ROLI 232
Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Azlarova Aziza Axrorovna

MOLIYAVIY SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI 238
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi, Sattorova Nasiba G'anijon qizi

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH BO'YICHA XORIJIY ILMIY YONDASHUVLAR TAHLILI 244
Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Muzaffarova Dilbar Mamalatif qizi

MAHALLIY OLIMLAR TADQIQOTLARIDA MOLIYAVIY SAVODXONLIK VA BANK XIZMATLARI MASALALARI 251
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi

BANK PLASTIK KARTALARI VA SHAXSIY HISOB RAQAMLARINI NAZORAT QILISH TIZIMINING NAZARIY ASOSLARI 258
Azlarova Aziza Axrarovna, Sattorova Nasiba G'anijon qizi

AUTENTIFIKATSIYA SXEMALARINI TAHLIL QILISH VA ULARNING AFZALLIKLARI HAMDA KAMCHILIKLARI 265
Ahmedova Nilufar Shukratovna, Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna

PLASTIK KARTALAR XAVFSIZLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI MAVJUD KIBERXAVFSIZLIK TAHDIDLARI TAHLILI 272
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi

ILG'OR XORIJIY MAMLAKATLARDA PLASTIK KARTALAR VA RAQAMLI TO'LOVLAR XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TAJRIBALARI: FINTECH PLATFORMALARINING QIYOSIY TAHLILI VA MYCARD MOBIL ILOVASINI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA TAVSIYALAR 278
Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Mashrapova Sabina Turobjonovna

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOIY TARMOQLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLARI 285
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna

AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI 292
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ 298
Назарова Гулчехра Нурмухамбетовна

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА 305
Назарова Гулчехра Нурмухамбетовна

MOLIYAVIY INKLUZIYADA KIBERXAVFSIZLIKNING O'RNI VA UNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: BANK MOBIL ILOVALARI MISOLIDA 313
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi

MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISHDA SOLIQ SAVODXONLIGINING O'RNI 318
Irgashev Anvar Farxodovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALTERNATIV KREDIT SKORING TIZIMLARINING AHAMIYATI 322
Lazizbek Ravshanov Baxtiyor o'g'li

THE ECONOMIC ESSENCE OF LABOR AND ITS INTERPRETATION IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS 325
Nomozov Ilhomjon Ziyadullah ugli

O'ZBEKISTON KORXONALARIDA BIZNES JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH AMALIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 328
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi

THE ROLE OF RITUALS IN ATTRACTING TOURISTS 331
Freshta Qayoumi

O'ZBEKISTONDA REKREATSION TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-AMALIY O'ZIGA XOS JIHATLARI 333
Po'latova Mavluda Sanjar qizi

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQLAR KESIMIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH 336
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQLAR KESIMIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Otajonova Charosxon Polvonquli qizi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
“Makroiqtisodiy tahlil va prognozlashtirish” kafedrasi 3-kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsiya samaradorligini tarmoqlar kesimida baholash masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida investitsiyalarning iqtisodiy o‘sishga ta’siri ICOR (Incremental Capital Output Ratio) ko‘rsatkichi asosida tahlil qilinib, iqtisodiyot tarmoqlari investitsiya samaradorligi darajasiga ko‘ra guruhlarga ajratilgan. Olingan natijalar investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi tarmoqlar bo‘yicha turlicha namoyon bo‘lishini va ularni samarali yo‘naltirish muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Shu asosda investitsiya siyosatini yanada takomillashtirish, kapital qo‘yilmalardan foydalanish samaradorligini oshirish hamda tarmoqlar rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: investitsiya, investitsiya samaradorligi, ICOR, iqtisodiy o‘sish, tarmoqlar, kapital qo‘yilmalar, investitsiya siyosati.

Аннотация. В данной статье исследуются вопросы оценки эффективности инвестиций в экономике Узбекистана в разрезе отраслей. В ходе исследования влияние инвестиций на экономический рост было проанализировано на основе показателя ICOR (Incremental Capital Output Ratio), а отрасли экономики были сгруппированы по уровню инвестиционной эффективности. Полученные результаты показывают, что экономическая эффективность инвестиций проявляется по-разному в различных отраслях и что их рациональное направление имеет важное значение. На этой основе разработаны научно-практические рекомендации по дальнейшему совершенствованию инвестиционной политики, повышению эффективности использования капитальных вложений и поддержке развития отраслей.

Ключевые слова: инвестиции, эффективность инвестиций, ICOR, экономический рост, отрасли, капитальные вложения, инвестиционная политика.

Abstract. This article examines the issues of assessing investment efficiency in the economy of Uzbekistan by sectors. During the study, the impact of investments on economic growth was analyzed based on the ICOR (Incremental Capital Output Ratio) indicator, and the sectors of the economy were grouped according to their level of investment efficiency. The obtained results show that the economic efficiency of investments varies across sectors and that their effective allocation is of significant importance. On this basis, scientific and practical recommendations have been developed to further improve investment policy, increase the efficiency of capital investments, and support sectoral development.

Keywords: investment, investment efficiency, ICOR, economic growth, sectors, capital investments, investment policy.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalar iqtisodiy o‘sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ular ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, texnologik modernizatsiyani jadallashtirish, mehnat unumdorligini oshirish hamda iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sanaladi.

Investitsiyalar samaradorligini tarmoqlar kesimida tahlil qilish alohida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Chunki iqtisodiyot tarmoqlari kapital sig‘imi, texnologik darajasi, mehnat unumdorligi hamda qo‘shilgan qiymat yaratish salohiyati jihatidan bir-biridan farq qiladi. Natijada investitsiyalarning iqtisodiy qaytimi ham tarmoqlar bo‘yicha turlicha shakllanadi.

Birinchidan, tarmoq darajasida olib boriladigan tahlil iqtisodiyotdagi kapital taqsimotining tarkibiy xususiyatlarini ochib beradi. Har bir tarmoqning ishlab chiqarish texnologiyasi, mehnat sig'imi, kapital sig'imi va qo'shilgan qiymat yaratish salohiyati turlicha bo'lganligi sababli investitsiya resurslarini faqat umumiy ko'rsatkichlar asosida baholash yetarli darajada to'liq tasavvur bermaydi. Tarmoqlar kesimidagi chuqur tahlil esa kapital qo'yilmalarining real iqtisodiy samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Ikkinchidan, tarmoqlar bo'yicha investitsiyalar samaradorligini baholash iqtisodiyotdagi tarkibiy o'zgarishlarni samarali boshqarish va ustuvor yo'nalishlarni aniqlashga xizmat qiladi. Jumladan, sanoat, transport-logistika, xizmat ko'rsatish yoki qishloq xo'jaligi sohalariga yo'naltirilgan investitsiyalarning o'sish sur'atlari va natijaviylik darajalari bir-biridan farqlanadi. Shu sababli ushbu tahlil qaysi tarmoqlarda investitsiya siyosati yuqori iqtisodiy qaytim berishini empirik jihatdan asoslash imkonini yaratadi.

Uchinchidan, tarmoqlar kesimidagi baholash orqali kapital resurslarining optimal taqsimlanish darajasini aniqlash mumkin bo'ladi. Yuqori samaradorlikka ega tarmoqlarga investitsiya oqimini yo'naltirish milliy iqtisodiyotning umumiy o'sish sur'atlarini jadallashtirish va investitsiya qaytimini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, samaradorlik darajasi nisbatan past bo'lgan tarmoqlarda moliyaviy resurslardan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish imkoniyati yuzaga keladi.

To'rtinchidan, tarmoqlar kesimida olib boriladigan tahlil hududiy rivojlanish strategiyasini shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki har bir hududda ustuvor tarmoqlar turlicha shakllangan: masalan, Farg'ona vodiysida to'qimachilik va oziq-ovqat sanoati, Navoiy viloyatida kon-metallurgiya, Toshkent shahrida esa xizmat ko'rsatish sohasi yetakchi o'rin tutadi. Shu bois tarmoqlar bo'yicha investitsiyalar samaradorligini baholash hududlarning iqtisodiy ixtisoslashuvi va raqobat ustunliklarini aniqlashga yordam beradi.

Umuman olganda, tarmoqlar kesimida investitsiya samaradorligini baholashning asosiy maqsadi kiritilgan investitsiyalar qaysi tarmoqlarda yuqori iqtisodiy natija berayotganini aniqlash hamda kapital resurslarining optimal taqsimlanishini ilmiy asoslashdan iborat.

ASOSIY QISM

Investitsiyalar samaradorligini baholashda qo'shimcha kapital ishlab chiqarish nisbati — ICOR (Incremental Capital Output Ratio) ko'rsatkichidan foydalanildi. Mazkur ko'rsatkich iqtisodiy o'sishning kapital sig'imliligini aks ettirib, qo'shimcha ishlab chiqarish hajmini yaratish uchun zarur bo'lgan investitsiyalar miqdorini ifodalaydi. Shu jihatdan ICOR ko'rsatkichi investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini tarmoqlar kesimida baholashda muhim metodologik vosita hisoblanadi.

ICOR ko'rsatkichi quyidagi formula asosida hisoblanadi:

ICOR = Investitsiyalarning YaIMdagi ulushi / YaIM o'sishi

ICOR qiymatining past bo'lishi investitsiyalarning yuqori samaradorligini anglatadi. Aksincha, ushbu ko'rsatkichning yuqori bo'lishi kapital resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Tarmoqlar kesimida investitsiyalar samaradorligini baholashning ikkinchi bosqichida qo'shimcha kapital ishlab chiqarish nisbati — ICOR (Incremental Capital-Output Ratio) ko'rsatkichini aniqlash orqali tahlil amalga oshirildi (1-rasmga qarang). Ya'ni, 1 birlik YaIM o'sishini ta'minlash uchun qancha investitsiya zarur ekanligi hisob-kitob qilindi.

ICOR (Incremental Capital-Output Ratio) iqtisodiy o'sishning kapital sig'imliligini aks ettiruvchi nisbiy ko'rsatkich bo'lib, investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini aniqlashga xizmat qiladi. Mazkur ko'rsatkich qo'shimcha ishlab chiqarish hajmini ta'minlash uchun zarur bo'lgan qo'shimcha kapital miqdorini ifodalaydi.

ICOR qiymatining past bo'lishi investitsiyalarning yuqori samaradorligini anglatadi. Ushbu ko'rsatkichning yuqori bo'lishi esa iqtisodiyotda kapital resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish zarurligini ko'rsatadi. ICOR ko'rsatkichi Harrod-Domar modelida iqtisodiy o'sish sur'atlari bilan bevosita bog'liq bo'lib, makroiqtisodiy tahlil, tarmoqlar kesimidagi investitsiya samaradorligini baholash hamda iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlarini belgilashda muhim ahamiyatga ega.

1-rasm ma'lumotlariga ko'ra, ICOR natijalari uch guruhga ajratildi: eng samarali tarmoqlar (ICOR < 0,2), o'rtacha samarali tarmoqlar (ICOR ≈ 0,3–0,6) hamda samaradorlik darajasini oshirish imkoniyatiga ega tarmoqlar.

Eng samarali tarmoqlar (ICOR < 0,2):

yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar — 0,06;

qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi — 0,09;

davlat boshqaruvi va mudofaa, majburiy ijtimoiy ta'minot — 0,08;

moliyaviy va sug‘urta faoliyati — 0,14;
ta’lim — 0,11.

O‘rtacha samarali tarmoqlar (ICOR ≈ 0,3–0,6): ishlab chiqarish sanoati, ko‘chmas mulk bilan operatsiyalar, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish, tashish va saqlash, axborot va aloqa, ulgurji va chakana savdo kabi sohalar ushbu guruhga kiritildi (1-rasm).

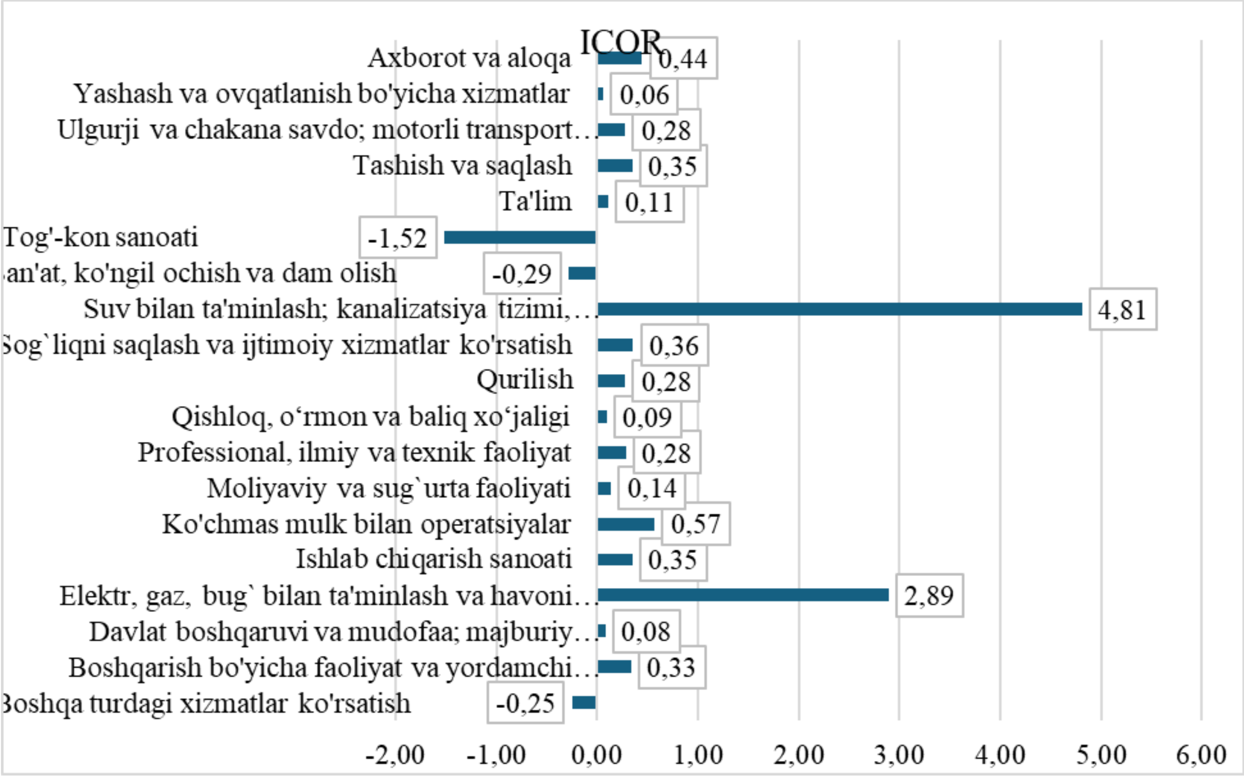

1-rasm. 2010–2024-yillar davrida O‘zbekiston iqtisodiyoti tarmoqlari bo‘yicha investitsiya samaradorligining ICOR ko‘rsatkichlari[1]

Samaradorlik darajasini oshirish imkoniyatiga ega tarmoqlar:
suv bilan ta’minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig‘ish va utilizatsiya qilish — 4,81;
elektr, gaz, bug‘ bilan ta’minlash va havoni konditsiyalash — 2,89;
tog‘-kon sanoati — -1,52;
san’at, ko‘ngilochar faoliyat va dam olish — -0,29.

Ushbu tarmoqlarda investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish imkoniyatlari mavjud. Shu bois investitsiya siyosatini takomillashtirishda ijtimoiy sektor samaradorligini saqlab qolish bilan bir qatorda, real sektorni barqaror qo‘llab-quvvatlash va kapital resurslaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish strategik ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsiya samaradorligi tarmoqlar bo‘yicha turlicha shakllanishini ko‘rsatdi. Xususan, xizmatlar sektori, qishloq xo‘jaligi va moliyaviy faoliyatda investitsiyalarning iqtisodiy qaytimi nisbatan yuqori ekani aniqlandi. Infratuzilma va ayrim sanoat tarmoqlarida esa investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish imkoniyatlari mavjudligi kuzatildi. Shundan kelib chiqib, investitsiyalarni yuqori samaradorlikka ega tarmoqlarga maqsadli yo‘naltirish, investitsion loyihalar monitoringini tizimli ravishda kuchaytirish, innovatsion va yuqori texnologiyali tarmoqlarni yanada qo‘llab-quvvatlash, samaradorlik darajasi nisbatan past bo‘lgan tarmoqlarda investitsiya boshqaruvini takomillashtirish hamda investitsiya siyosatini natijaviylikka asoslangan yondashuv asosida shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur chora-tadbirlar investitsiya resurslaridan samarali foydalanish, tarmoqlar rivojlanishini jadallashtirish

1 O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

hamda milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bektemirov A.B., Ruzibayeva N.X., Karjavova X.A. va boshqalar. Investitsiya va innovatsiyalar. — Samarqand: STEP-SEL, 2023. — 482 b.
2. Mustafakulov Sh.I. Investitsion jozibadorlikning nazariy, metodologik va amaliy talqini. Monografiya. — Toshkent: "Ma'naviyat", 2021. — 352 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari. — URL: www.imv.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari. — URL: www.stat.uz.
5. Valiyev B.B. Investitsion faollik va hududlar iqtisodiy rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. — 2020.

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Bosh muharriri: Mo‘minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o‘rinbosari: Nasimov Rashid

Muharrir: Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih: Ulug‘ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner: Egamberdiev Elyor

“Raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt” jurnali 23.10.2020-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1124 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

DATA